

**DIDAKTIK O`YINLI MASHG`ULOTNING TURLARI VA ULARNING
MAQSAD HAMDA VAZIFALARI**

Shomurodova Maxfuza Shonazarovna

Navoiy viloyati Uchquduq tuman 1-sonli DMTT tarbiyachisi

Qudratova Nafisa Fazliddinovna

Navoiy viloyati Zarafshon shahar 5-sonli DMTT tarbiyachisi

Baqoyeva Ma`mura Baxriddinovna

Navoiy viloyati Zarafshon shahar 5-sonli DMTT Uslubchisi

Annotatsiya: O`yin maktabgacha yoshidagi bolalarning asosiy faoliyati bo`lib, u orqali bola shaxs sifatida shakllanadi.

Kalit so`zlar: Maktabgacha yosh, O`yin, bolalikning hamrohi, bolalar, hayotida.

Didaktik o`yinli mashg`ulotlar

o`quvchilarning ta`lim olish faoliyati o`yin faoliyati bilan uyg`unlashgan darslar didaktik o`yinli mashg`ulotlar deb ataladi.

Inson hayotida o`yin faoliyati orqali quyidagi vazifalar amalga oshiriladi:

- o`yin faoliyati orqali shaxsning o`qishga, mehnatga bo`lgan qiziqishi ortadi;
- o`yin davomida shaxsning muloqotga kirishishi ya`ni, kommunikativ – muloqot madaniyatini egallashi uchun yordam beriladi;
- shaxsning o`z iqtidori, qiziqishi, bilimi va o`zligini namoyon etishiga imkon yaratiladi;
- hayotda va o`yin jarayonida yuz beradigan turli qiyinchiliklarni yengish va mo`ljalni to`g`ri olish ko`nikmalarining tarkib topishiga yordam beradi;
- o`yin jarayonida ijtimoiy normalarga mos xulq-atvorni egallash, kamchiliklarga barham berish imkoniyati yaratiladi;

- shaxsning ijobiy fazilatlarini shakllantirishga zamin tayyorlaydi;

- insoniyat uchun ahamiyatli bo'lgan qadriyatlar tizimi, ayniqsa, ijtimoiy, ma'naviy-madaniy, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'rganishga e'tibor qaratiladi;

- o'yin ishtirokchilarida jamoaviy muloqot madaniyatini rivojlantirish ko'zda tutiladi.

Didaktik o'yinli mashg'ulotlarni o'quvchilarning bilim olish va o'yin faoliyatining uyg'unligiga qarab: syujetli-rolli o'yinlar, ijodiy o'yinlar, ishbilarmonlar o'yini, konferentsiyalar, o'yin-mashqlarga ajratish mumkin.

O'qituvchi-pedagog avval o'quvchlarni individual (yakka tartibdagi), so'ngra guruhli o'yinlarga tayyorlashi va uni o'tkazishi, o'yin muvaffaqiyatli chiqqandan so'ng esa, ularni ommaviy o'yinlarga tayyorlashi lozim. Chunki o'quvchlar didaktik o'yinli mashg'ulotlarda faol ishtirok etishlari uchun zaruriy bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lishlari, bundan tashqari, guruh jamoasi o'rtasida hamkorlik, o'zaro yordam vujudga kelishi lozim.

O'qituvchi-pedagog didaktik o'yinli mashg'ulotlarni o'tkazishga qizg'in tayyorgarlik ko'rishi va uni o'tkazishda quyidagi didaktik talablarga rioya qilishi talab etiladi:

1. Didaktik o'yinli mashg'ulotlar dasturda qayd etilgan mavzularning ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsad hamda vazifalarini hal qilishga qaratilgan bo'lishi;

2. Jamiyatdagi va kundalik hayotdagi muhim muammolarga bag'ishlanib, ular o'yin davomida hal qilinishi;

3. Barkamol shaxsni tarbiyalash tamoyillariga va sharqona odob-axloq normalariga mos kelishi;

4. O'yin tuzilishi jihatidan mantiqiy ketma-ketlikda bo'lishi;

5. Mashg'ulotlar davomida didaktik printsiplarga amal qilinishi va eng kam vaqt sarflanishiga erishishi kerak.

Didaktik o'yinli mashg'ulotlar orasida **konferentsiya mashg'ulotlari** ham muhim o'rin tutadi.

Konferentsiya mashg'ulotlari o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirishda, ilmiy dunyoqarashini kengaytirishda, qo'shimcha va mahalliy materiallar bilan tanishtirishda, ilmiy va ilmiy-ommabop adabiyotlar bilan mustaqil ishlash ko'nikma va malakalarini orttirish, mustaqil hayotga ongli tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Konferentsiya mashg'ulotini o'tishdan avval mashg'ulot mavzusini, maqsad va vazifalarini belgilab, shu mavzuga oid qo'shimcha ilmiy, ilmiy-ommabop adabiyotlar ko'zdan kechiriladi. Mashg'ulotni o'tkazishdan 1 hafta oldin mashg'ulot mavzusi e'lon qilinib, unga tayyorgarlik ko'rish uchun adabiyotlar tavsiya etiladi. Ushbu mashg'ulotda «Olimlar» rolini tanlash, mavzuni har tomonlama yoritish, ma'ruza tayyorlash o'quvchilarning ixtiyorida bo'ladi. **Ilmiy konferentsiya mashg'ulotini quyidagicha o'tkazish tavsiya etiladi:**

I. O'qituvchining kirish so'zi. Bunda o'qituvchi mashg'ulotning mavzusi, maqsadi va vazifalari, tegishli rollarni bajaruvchi «Olimlar» bilan o'quvchlarni tanishtiradi.

II. Ilmiy ma'ruzalarni tinglash. «Olimlar» mavzu yuzasidan tayyorlagan ma'ruzalarini ko'rgazmali qurollar asosida bayon qiladilar.

III. Ma'ruzalar muhokamasi. Bunda «Olimlar» va guruhdagi boshqa o'quvchlar o'rtasida mavzu yuzasidan bahs-munozara o'tkaziladi.

IV. Ilmiy konferentsiya yakuni. O'qituvchi mavzu yuzasidan eng muhim tushuncha va g'oyalarni ta'kidlab, darsni yakunlaydi.

V. O'quvchlarni baholash. Mashg'ulotda faol ishtirok etgan o'quvchlar rag'batlantiriladi va reyting tizimiga muvofiq baholanadi.

VI. Uyga vazifa berish.

VII. Mashg`ulotni umumiy yakunlash.

«Kasb ta`limi metodlari» mavzusida o`tkaziladigan ilmiy konferentsiya mashg`uloti quyidagi loyiha bo`yicha o`tkazilishi mumkin.

Mavzu: «**Kasb ta`limi metodlari**».

Mashg`ulotning borishi:

I. Tashkiliy qism.

II. O`quvchlarni mashg`ulotning mavzusi, maqsadi va borishi bilan tanishtirish.

Bu mashg`ulotni o`tishdan bir hafta oldin o`quvchlarni 4ta guruhga ajratamiz va ularga pedagogika fani sohasida faoliyat ko`rsatayotgan «Olimlar» maqomini beramiz.

III. Yangi mavzuni o`rganish: O`quvchlar guruhi o`z mutaxassisliklariga tegishli bo`lgan quyidagi mavzulardan biri bo`yicha ma`ruza tayyorlaydi.

1. Kasb ta`limi metodlari va ularning tavsifnomasi.
2. Reproduktiv va muammoli izlanish metodlari.
3. Ishlab chiqarish jarayonida interfaol metodlar.

Har bir yo`nalish bo`yicha «Olimlar» maqomini olgan o`quvchlar o`zlariga tegishli mavzu bo`yicha ko`rgazmali qurollar asosida qo`shimcha materiallardan foydalangan holatda ma`ruza qiladilar. Ma`ruzalar tugagach, o`quvchlar o`rtasida bahs va munozara o`tkaziladi. Quyida didaktik o`yin texnologiyasining konferentsiya metodidan foydalanilgan mashg`ulotning texnologik xaritasi keltirilgan.

Ta`lim jarayonida vujudga keltirilgan muammoli vaziyatlarni o`quvchlar o`zaro hamkorlikda avval o`zlashtirgan bilim, ko`nikma va malakalarini ijodiy qo`llanish va izlanish orqali hal etishga zamin tayyorlaydigan didaktik o`yinlar **ijodiy o`yinlar** deb ataladi.

Ijodiy o`yin mashg`ulotlarida guruhdagi barcha o`quvchlar hamkorlikda ishlaydilar, avvalgi mashg`ulotlarda o`zlashtirgan bilimlarini yangi vaziyatlarda qo`llaydilar. Bu esa ularda o`z bilim va iqtidoriga nisbatan ishonch hissini uyg`otadi.

O`qitishning faol pedagogik texnologiyalari

O`qitishning an`anaviy va noan`anaviy usul va metodlari farq qilinadi. Ular mohiyatiga ko`ra faol va osoyishta turlarga ajratiladi. Ularning har biri o`z tarixi va shakllanish mexanizmiga ega. Bularning orasida uzoq yillar davomida sinovlardan muvaffaqiyatli o`tgan va yuksak pedagogik samara beradiganlari juda ko`p. Insoniyat o`zini va atrof-muhitni anglab yetishi jarayonida ta`lim va tarbiya uchun asqotadigan xilma-xil texnologiyalarni yaratgan. Ularning aniq son va sifatini hech kim aniq belgilay olmaydi. Bunga hozirgi davrda mavjud bo`lgan turli davlatlarning ta`lim tizimlarida amal qilinayotgan turfa pedagogik texnologiyalar misol bo`la oladi. Gap ularning qaysi biridan kim qanday samara bilan foydalanishidadir. Katta samara bermaydigan yoki o`zini oqlay olmagan texnologiyalar kun tartibidan tushib qolaveradi va ular insoniyat sivilizatsiyasining tarixiy “sandig`iga” jamlanib boraveradi.

Har qanday o`quv fani, ma`lumki, quyidagi komponentlarni o`zida jamlaydi:

- kursning davomliligi (muddati);
- o`qitishning maqsad va vazifalari;
- o`qitishning mazmuni;
- maqsadli guruhning tashkil etilishi;
- o`qitish jarayoni;
- o`qitish metodikasi;
- o`quv quvvati;
- baholash.

O`qitishning mazmuni o`quv birligining davomiyligi va o`zlashtirish darajasi orasidagi uzviy bog`lanishning grafigi tarzida ifodalanishi mumkin. Bunda uch toifadagi o`zlashtirish darajalari farq qilinadi va ular majburiy (past), zaruriy (o`rtacha) va maqsadga muvofiq (eng yuqori) ko`rsatkichlarga ega bo`ladilar.

Har qanday pedagogik texnologiya qo`llanilishida didaktikaning asosiy va yordamchi tamoyillari (printsiplari), albatta, amal qiladi:

- ma`lumdan noma`lumga;
- oddiydan qiyinga yoki murakkabga;
- aniqdan mavhumroqqa (abstraktga);
- kuzatishdan nazariy umumlashmalarga;
- umumiy yoki odatdagidan xususiyya yoki noodatdagiga va boshqalar.

Ayrim faol pedagogik texnologiyalar tavsifi haqida ma`lumotlar keltirilganda ularning qiyosiy bahosi oydinlashadi.

Rolli o'yinni shakllantirishning pedagogik shartlari

Kundalik hayotda bolalarning ijtimoiy tajribalarini boyitish. O'yinni ta'minlaydigan manba - bu haqiqiy tajriba, atrof -muhit haqidagi keng bilim. Sinfda olingan bilimlar o'yinga alohida ta'sir ko'rsatadi. Ularning tabiiy ravishda bolalar o'yinlariga ta'sir qilishi juda muhimdir. Kattalar ishi bilan tanishganimda, mening ishimda eng katta ustunlik berildi, albatta, ekskursiyalarga, ya'ni. to'g'ridan -to'g'ri kuzatish. Bolalarga nafaqat odamlar bajaradigan harakatlar, balki boshqalar uchun ularning ishlarining ahamiyati ko'rsatiladi. Mehnatkashning shaxsiy fazilatlariga e'tibor qaratiladi. Masalan, sotuvchi muloyim, diqqatli, to'g'ri narsani taklif qiladi va hokazo. Pochtachi g'amxo'rlik qiladi, yomon ob -havoda gazeta va xat olib keladi. O'qituvchi qiyinchilik bilan bolalarni tanishtirgan kishiga hamdardlik bildiradi. Shunday qilib, kir yuvish joyiga ekskursiya paytida: "Biz yuvuvchi ayolga o'z ishiga qanday yordam bera olamiz?" Biz bolalarni shunday xulosaga

keltiramiz: agar qo'lingizni toza yuvsangiz, sochiq juda iflos bo'lmaydi, kiyimingizni toza tuting.

Rolli o'yinning motivi odamlar o'rtasidagi munosabatlardir. Boshqalar bilan tanishganda, kattalar nafaqat biror narsa qilishini, balki bir -biri bilan aloqa qilishini ham ko'rsatish kerak. Va bu asosiy narsa: sotuvchi xaridorsiz, shifokor bemorsiz bo'lolmaydi va hokazo.

Bolalarning kundalik hayotini shunday tashkil etish kerakki, ular biror narsaga boshqa odamlarga murojaat qilsin. Masalan, siz bolani kasalxonada biror narsani bilib olishi yoki qaychi uchun qo'shni guruhga borishi kerak bo'lgan vaziyatni yaratishingiz mumkin. O'z tajribasidan kelib chiqqan holda, bolalar mohirona boshqalar bilan aloqa o'rnatish qanchalik muhimligiga amin bo'lishadi. Eng muhimi, bolalar boshqa odamlar bilan muloqot qilishning yangi ijtimoiy tajribasini egallaydilar, bu ularga tengdoshlari bilan aloqa o'rnatish va o'yin faoliyatida yordam beradi.

Turli san'at asarlari, tasviriy san'at ob'ektlari o'yinni boyitishga yordam beradi. Rasmlar adabiyotni kuzatish va o'qish uchun yaxshi qo'shimcha. Ular mavjud taassurotlarni qayta tiklashga, yangi voqealar haqida tushuncha berishga yordam beradi. Rasmlarni yanada to'liqroq qiling.

Og'ir hayotiy vaziyatga tushib qolgan va ijtimoiy muassasaga joylashtirilgan 5-7 yoshli bolalarning rolli o'yinining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganish.

Tadqiqot o'tkazish. Tabiiy sharoitda 5-7 yoshli bolalarning mustaqil rolli o'yinini kuzatish.

Ma'lumotni qayta ishlash. Protokollarni tahlil qilish quyidagi sxema bo'yicha amalga oshiriladi:

1. O'yin g'oyasi. O'yin maqsadlari va vazifalarini belgilash
2. O'yin tarkibi
3. O'yin syujeti

4. O'yinda bolalarning o'rni va o'zaro ta'siri
5. O'yin harakatlari va o'yin elementlari
6. O'yin qoidalari

Oktyabrdan dekabrgacha o'tkazilgan dastlabki kuzatuv shuni ko'rsatadiki:

Men quyidagilarni qayd etmoqchiman: hamma bolalar ham dastlabki kontseptsiya va uning o'yinda bajarilishi bilan bog'liq emas, deyarli hamma bolalar kontseptsiyani erishilgan natija bilan bog'lamaydilar; mojarolar rollarni taqsimlashda ham, kimdir aniq bajarmaganda paydo bo'ladi

Qoidalar, agar o'yinchoq bo'lsa, o'yin to'xtaydi, bolalar boshqa faoliyat turiga o'tadi yoki boshqa o'yinchilar guruhiga o'tadi. Asosan, bolalar jihozlangan o'yin maydonlarida o'ynaydilar va kamdan -kam hollarda o'yin muhitini o'zlari tayyorlaydilar. Bolalar kattalarga murojaat qilishlari qiyin, faqat shikoyatlar yoki o'yin uchun beriladigan narsalar bundan mustasno.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, bizning tashkilotga kirgan 5-7 yoshli bolalarning o'yin rivojlanish darajasi o'rtacha 4 yoshli bolalar darajasiga to'g'ri keladi, bolalar shunchaki o'ynashni, birgalikda o'ynashni bilishmaydi. Ko'rib turganimizdek, umumiy mavzudagi syujetlar ustunlik qiladi, bunda o'sha voqealar va vaziyatlar, ishtirokchilari yoki kuzatuvchilari etkazilgan. Bundan tashqari, ular munosabatlarni o'zlari eshitgan tilda, kundalik darajada etkazadilar.

Shu munosabat bilan, o'qituvchilar bilan birgalikda boshpana, pochta bo'limi, satarosh, poliklinika, kutubxona, do'konlar va bozorga ekskursiyalar o'tkazildi, bolalar bilan ular bilganlari haqida suhbatlar o'tkazildi. qaysi kasblar, nimani qiziq ko'rishdi. Men bolalarda xayoliy vaziyatni yaratish qobiliyatini, rolni olish va unga muvofiq harakat qilish qobiliyatini rivojlantirishga, jamoaviy o'yinlar jarayonida sheriklikni rivojlantirishga, olingan hayotni aks ettirishga o'rgatishga qaratilgan rolli o'yinlar tsiklini tashkil qildim. o'yin tajribasi, so'z boyligini boyitish va katta maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqni rivojlantirish.

May oyida xuddi shu guruh bolalarining o'yinini nazorat qilish kuzatuvini o'tkazildi va quyidagi natijalarga erishildi:

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kasatkina E. I. Maktabgacha tarbiyachi hayotidagi o'yin. - M., 2010 yil.
2. Kasatkina E.I. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining o'quv jarayonidagi o'yin texnologiyalari. // Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbariyati. - 2012. - № 5.
3. Venger L.A., Muxina V.S. Psixologiya.
4. Bolalik: bolalar bog'chasida bolalarni rivojlantirish va o'qitish dasturi / tahr. T.I. Babaeva.